

VEERTIG JAREN

BUITENGEWOON
LAGER ONDERWIJS
TE ROTTERDAM

1896 - 1936

D. KÖHLER

Overleden 2 Maart 1918

De Pionier van het Buitengewoon Lager Onderwijs

Het is mij aangenaam te mogen ervaren, dat in de kring der betrokkenen de behoefte gevoeld is, de herdenking van het veertigjarig bestaan van het buitengewoon lager onderwijs te dezer stede niet ongemerkt te laten voorbijgaan.

Van de instelling eener klasse voor zwakzinnigen aan de school aan de Helmerstraat, onder leiding van den pionier op dit terrein, wijlen den heer D. Köhler, in October 1896, tot de opening op 18 Januari van dit jaar van de voortreffelijke behuizing der vijfde openbare school voor B. L. O. te Rotterdam, is er in onze stad op het gebied van dit onderwijs wel het een en ander tot stand gekomen.

Dit zou niet mogelijk geweest zijn, indien niet naast de zorg van het Gemeentebestuur de toewijding van het Personeel in ruime mate ware aanwezig geweest.

Voor die toewijding — ook nu wederom blijkend uit de moeite, die men zich getroost heeft om aan dit gedenkjaar op passende wijze meerdere bekendheid te geven — spreek ik gaarne mijn groote erkentelijkheid uit.

De Wethouder van Onderwijs en
Volksontwikkeling,

J. Ratté.

Het buitengewoon onderwijs voor zwakzinnigen bestaat te Rotterdam 40 jaar. Er zijn in dit tijdsverloop tal van maatregelen genomen; men heeft zich vele offers getroost en er is hard gewerkt. Alles is geschied in het belang van de misdeelden, die wegens een verstandelijk defect niet mee kunnen in de moeilijke levensstrijd.

Het boekje van den heer Bodaan geeft een overzicht van de middelen, die worden gebezigd ten bate der zwakzinnigen. Het spreekt van de steun, die geboden wordt door het Buitengewoon onderwijs met alles wat daarbij behoort; het maakt melding van de nazorg met haar persoonlijke bemoeiingen en met haar inrichtingen; het wijst ten slotte de weg aan, waarop steeds beter de zwakziningenzorg ter hand kan worden genomen. Moge het gelezen worden en moge het bij velen het besef wakker roepen, dat ieder mens de heilige plicht heeft hulp te bieden aan hen, die zich zelf niet kunnen helpen.

A. van Voortshuysen.

Inspecteur van het Buitengewoon
Lager Onderwijs.

I N L E I D I N G.

Het feit, dat het dit jaar 40 jaar zal zijn geleden, dat Rotterdam als eerste Gemeente in ons land een aanvang maakte met het verstrekken aan Zwakzinnige kinderen van voor hen passend onderwijs, mocht naar de meening van de leerkrachten der Openbare Scholen voor Buitengewoon Lager Onderwijs, niet onopgemerkt voorbijgaan.

Er werd uit die leerkrachten een Comité van voorbereiding gevormd voor een waardige herdenking.

O.m. besloot het Comité tot het houden van een Tentoonstelling van leer- en hulpmiddelen, welke bij dit onderwijs worden gebruikt, van werk der leerlingen enz.

Het kwam het Comité niet ongewenscht voor den bezoekers een Jubileumboekje aan te bieden, dat — zij het ook in vluchtige trekken — een overzicht wil geven van alle maatregelen, welke in den loop dier periode van 40 jaren in het belang van het Zwakzinnige kind werden getroffen. Tevens zal het den lezers een beeld hebben te geven van wat er op zoo'n school gebeurt en geleerd wordt.

Niettegenstaande deze tak van onderwijs hier ter stede nu reeds 40 jaar bestaat, heerschen hierover nog steeds allerlei verkeerde denkbeelden.

Het Comité meent dan ook niet te mogen nalaten, de lezing van dit geschriftje, dat door den heer L. Bodaan — den Ambtenaar voor de Na-zorg onzer oud-leerlingen — bereids werd samengesteld, ten zeerste aan te bevelen.

HET COMITE.

VEERTIG JAREN

ONDERWIJS AAN GEESTELIJK MISDEELDEN.

ZIJ, DIE „TOCH” NIET MEEKUNNEN.

Deze crisisjaren maken vele menschen korzelig. Met werkgrage handen en een gezonden geest is het hun niet mogelijk aan den slag te komen.

Doch, „Moed verloren — Al verloren”, dus zullen zij zich inspannen om de vaak vele teleurstellingen het hoofd te bieden.

Maar..... voor Zwakzinnigen, voor die geestelijk misdeelden, die door hun omgeving vaak stelselmatig, hoewel goed bedoeld, in den waan worden gehouden van „toch” niet te kunnen, geldt dit niet.

Daar zit een zwakzinnige jongen aan moeders tafel. Hij zit. Eigenlijk heeft hij zijn heele leven al gezeten. Bij enkele onbeduidende huiselijke bezigheden is hij behulpzaam. Overigens zit hij lusteloos op zijn stoel. Hij zit maar, want hij kan immers „toch” niet leeren. Men is thuis vriendelijk voor hem. Hij wordt verwend. Zeer begrijpelijk natuurlijk. Gelukkig voor hem, dat men althans thuis tracht een straaltje zon op zijn weg te brengen. Maar..... Moeder zucht nauw hoorbaar: „Als hij mij maar niet overleeft”.

Welk een wereld van diep verborgen leed treedt in deze verstilde klacht even naar buiten. Een verdriet, dat té groot en té zwaar is om het uit te zeggen.

Dat is de verlammeende macht van het woordeke „toch”. Hoevele jaren heeft het niet den stempel der machteloosheid op het zwakzinnige kind gedrukt ?

Hoevele jaren heeft het niet het zwakzinnige kind gedrongen uit het arbeidsleven, onthouden de vreugde ook van het eigen werk ?

'N BETER GETUIGENIS WORDT GEHOORD.

Er gaat een licht stralen midden in de duisternis. De macht van „toch” neemt een einde. Er komt verandering. Er rijst verzet tegen zijn tot werkloosheid en doelloosheid doemende regime. 'n Beter getuigenis wordt gehoord. In stad na stad zal „toch” moeten retireeren. Het besef ontwaakt, dat het zwakzinnige kind „wel” tot iets in staat is. De heerscher „toch” ziet zijn macht verbleeken. Hij wordt tot den aftocht gedwongen. Hij moet wijken... in het belang van het zwakzinnige kind.

Want... zwakzinnige kinderen mogen al misdeelde kinderen zijn, het zijn vóór alles kinderen. Dat wil dus zeggen:

„Ze moeten het leven in en door”. Ze moeten daartoe houvast krijgen in zichzelf. Ze moeten een levensdoel — een bescheiden levensdoel misschien — maar toch een levensdoel vinden in dagelijkschen arbeid.

Ze hebben daar recht op, omdat ze „wel” tot iets in staat zijn. Ja, door geduld en herhaalde oefening zullen ook zij nog ongedachte successen kunnen behalen.

Daarvan heeft het Buitengewoon Onderwijs nu reeds sedert vele jaren (te Rotterdam nu al 40 jaren) wel het overtuigend bewijs geleverd. In zoovele tevoren lustelooze kinderen heeft het de levensvlam doen opflikkeren. Hunne oogen werden rustiger, hun houding steviger, er kwam orde in hun kinderleven. Ze kregen een ideaal, waarnaar ze ernstig streefden.

ROTTERDAM DE BAKERMAT VAN HET BUITENGEWOON LAGER ONDERWIJS.

Het zal 12 October 1936 juist 40 jaren geleden zijn, dat het Gemeente-Bestuur van Rotterdam de eerste schrede zette op den weg naar een goede zwakzinnigenzorg. Op dien datum, in het jaar 1896, werd aan de school voor Gewoon Lager Onderwijs aan de Helmerstraat — Hoofd wijlen de heer D. Köhler — één klasse verbonden, die uitsluitend bestemd zou zijn voor Onderwijs aan zwakzinnige kinderen.

Tevoren had de heer Köhler met Dr. Rijkevorsel een studiereis gemaakt naar Duitschland, om daar de methodes te bestudeeren, die men toepaste bij het onderwijs aan zwakzinnigen. Duitschland was ons daarin voor.

In 1896 dus één klasse — in 1898 volgde een tweede klasse en in 1907 werd bovengenoemde school omgezet in een voor Buitengewoon Lager Onderwijs.

De regeling en de leiding van dit onderwijs werd vanzelfsprekend opgedragen aan den heer Köhler.

Met recht — en met groote bewondering voor hetgeen hij gedaan heeft — mag deze dé Pionier genoemd worden van dit onderwijs.

Aan R o t t e r d a m — dit moge in dit gedenkjaar nu wel eens gezegd — komt de eer toe — de EERSTE Gemeente in ons land te zijn geweest, die afzonderlijk en voor hen passend onderwijs aan zwakzinnigen deed geven.

Geleidelijk heeft dit onderwijs zich uitgebreid. Thans telt Rotterdam 5 groote Openbare Scholen voor B. L. O. — n.l. 3 aan den Rechter- en 2 aan den Linker Maasoever.

Voorts nog 2 Christelijke scholen — en 2 Roomsche Katholieke Scholen (1 jongens en 1 meisjesschool).

Nederland telt thans 102 scholen voor Zwakzinnigen — t.w.: 53 Openbare, 14 Protestantsch Christelijke, 31 Roomsche Katholieke, 2 Israëlitische en 2 Neutrale bijzondere scholen. Rotterdam heeft, hoezeer zij dan ook moge zijn „de stad van de Zakelijkheid” daarenboven toch wel een open oog gehad voor de belangen dezer misdeelde jongens en meisjes. Jegen hen een daad van piëteit en een van zeer vër strekkende beteekenis.

Nu, na 40 jaren, heeft Rotterdam gemeend dit feit niet onopgemerkt te mogen laten voorbijgaan. Door de leerkrachten der Openbare Scholen werd een Comité gevormd voor een waardige herdenking daarvan.

De bedoeling is wel voornamelijk, dat Ouders en verdere belangstellenden nu eens kennis zullen kunnen nemen, van veel en velerlei dat de school voor B. L. O. biedt ten behoeve van het Zwakzinnige kind.

Dus wordt een TENTOONSTELLING gehouden.

Deze zal niet enkel een beeld geven van den aard, den groei en den tegenwoordigen omvang van het Openbaar Onderwijs aan deze misdeelden, doch ook een overzicht van de maatregelen, welke te Rotterdam in deze periode van 40 jaar in het belang van de Zwakzinnigen-zorg in het algemeen werden genomen, hetzij deze maatregelen werden getroffen door de Overheid zelf, hetzij langs den weg van het particulier initiatief met steun van het Gemeente-Bestuur.

Van deze Tentoonstelling moge dan iedere bezoeker een blijvenden indruk ontvangen, van wat we zouden willen noemen, de „VOORZORG” en de „NA-ZORG” ten behoeve dezer jongeren.

Onder VOORZORG heeft men te verstaan **alles** wat de school voor hen doet, doch ook — om nu maar slechts twee dingen te noemen — wat de vereeniging „Zorg voor het Achterlijke Kind” doet, door de kinderen van tijd tot tijd uit te zenden naar buiten, naar het Koloniehuis „Zonne-oord” te Ede.

De NA-ZORG houdt o.m. in, de voortgezette Verzorging en Leiding, welke de oud-leerlingen dezer scholen behoeven, opdat zij hun plaats vinden zullen in het Maatschappelijk leven. Dit laatste geschiedt door hen te-werk te stellen in een of ander bedrijf, of wel hen te plaatsen in de Werkinrichting.

Uitvoeriger zal nu in het hierna volgende den lezers een en ander worden medegedeeld, omtrent :

- a. de Paedagogische beteekenis van dit Onderwijs.
- b. de noodzakelijkheid van de Voortgezette zorg (Na-zorg) voor de oud-leerlingen dezer scholen, hoe die Na-zorg geregeld is, wat daarvoor te Rotterdam gedaan wordt, en tot welke resultaten een en ander heeft geleid.

A. DE PAEDAGOGISCHE BETEKENIS VAN HET ONDERWIJS AAN ZWAKZINNIGEN.

Hoe komen de kinderen op een school voor Buitengewoon Lager Onderwijs ?

Langs verschillende wegen. Valt de geestelijke minderwaardigheid van hun kind soms den ouders zelf wel op — of hebben zij, bij het naderen van den schoolleeftijd, aan den huisdokter, onderwijzers of aan anderen al eens om advies gevraagd, dan blijven hun — en niet minder hun kind — vaak vele teleurstellingen bespaard. Dan toch is de weg naar de school voor B. L. O. veelal spoedig gevonden.

Veelal echter komen de Ouders — en we willen daar begripend tegenover staan — hun kind eerst dan pas brengen, als het in de eerste klas van de Gewone Lagere School vaak al veel verdriet heeft geoogst. Dikwijls beseffen de Ouders niet dat hun kind niet mee k a n. Ze denken aan onwil, aan luiheid, aan van alles, maar... hun kind zwakzinnig ? Dat kan niet, dat bestaat niet.

En... omdat ze het zelf niet willen toegeven, wordt het er voor het kind niet beter op. Integendeel, al maar minder. Het ziet andere kinderen spelen, wil meedoen, doet iets verkeerd, wordt uitgelachen en het kind krijgt een gevoel van heel dom te zijn, van minderwaardigheid, en... het proces is begonnen.

Meestal — helaas niet altijd — komen de onderwijzers van de gewone school tusschenbeide. Die moeten zorgen dat hun klas als een gesloten colonne, de leerstof afwerkt. Achterblijvers houden tegen, die moeten er dus uit.

Dan volgt overplaatsen naar de school voor B. L. O. Voor vele Ouders is het maar heel moeilijk zich met dit besluit te vereenigen. Maar... het moet. Het is echter een zware gang, als zij daar h u n kind voor het eerst heenbrengen.

Als ze er maar eerst eenmaal zijn. Dan wordt het wel anders. Want ook hier geldt: „Onbekend maakt onbemind” en al vrij spoedig zien de Ouders die nieuwe school met heel andere oogen. Ze zien haar door de oogen van hun kind. H u n kind, dat nu weer heelemaal op gaat leven.

EEN MEDISCH-PAEDAGOGISCH ONDERZOEK GAAT AAN DE TOELATING VOORAF.

Voor zijn intrede in de nieuwe school, wordt het kind eerst door den schoolarts en door het Hoofd der school onderzocht. Een Medisch-Paedagogisch onderzoek, dat beiden een indruk moet geven van de verstandelijke vermogens die het kind bezit.

Dr. van Voorthuysen, de Inspecteur van het Buitengewoon

Lager Onderwijs, zegt: „dat eerste onderzoek geeft ons niet meer dan een „indruk”, want zelfs met de overigens niet genoeg te waardeeren methode Binet-Simen zal het ons niet gelukken, aan het zoo ingewikkelde verstand van een mensch, een bepaalde maatstaf voor een juiste beoordeeling aan te leggen. Het is de groote moeilijkheid, dat wij ons bij het onderzoek niet alleen tevreden kunnen stellen met den toestand van het oogenblik, maar dat het er vooral op aan komt, hoe in de toekomst, althans in de allernaaste toekomst, het verstand zich zal gaan ontwikkelen. Daarenboven komt het niet zelden voor, dat het verstand t.o.v. bepaalde eischen, die het leven stelt, volkomen in den steek laat, terwijl aan eischen op een ander gebied g o e d of tenminste op voldoende wijze kan worden voldaan”.

Met deze uitspraak correspondeert hetgeen Dr. J. H. M. Koenen, Inspecteur voor het Staatstoezicht op krankzinnigen zegt. Deze geeft in zijn dissertatie tal van voorbeelden uit eigen waarneming, van wat hij noemt „leer-debielen”, die economisch goed, soms zelfs zeer goed terechtgekomen zijn.

Uit het hierboven geciteerde blijkt dus wel heel duidelijk — en dit zal velen Ouders een zeer welkome bemoediging zijn — dat „levens-verstand”, m.a.w. het verstandelijke vermogen — noodig en zich in het maatschappelijk leven te kunnen handhaven en dat „leer-verstand” waarop de school zich moet instellen, geenszins samengaan, zoodat men op grond van leer- vermogen geen economische prognose mag opstellen.

Keeren we nu weder terug tot de „toelating” van het kind tot de school voor B. L. O.

Heeft het Medisch-Paedagogisch onderzoek plaats gehad, zijn er in hoofdzaak veelal drie mogelijkheden.

1e. Het onderzoek wijst uit het nog eens op de gewone school te probeeren.

2e. Het kind is geschikt voor het B. L. O.

3e. Het kind zal ook het onderwijs, dat de Buitengewone school geeft, niet — of slechts ten deele — kunnen volgen.

ALS HET KIND TOT DE SCHOOL WORDT TOEGELATEN.

Kan als sub 2e, het kind worden toegelaten, blijkt de beslissing voor de Ouders nog vaak heel moeilijk. Meestal komen ze dan, zoo ongemerkt, eerst eens kijken, als de school uitgaat. Ze willen eens zien, bij wat voor kinderen h u n kind nu wel terecht komt.

Nu is van groot belang, vooral voor de kinderen, dat de meeste Rotterdamse Scholen voor B. L. O. een afzonderlijke toegang hebben voor de sub 3e genoemde leerlingen. Deze zijn de Imbecielen, aan wier uiterlijk veelal wel te zien is dat er af-

wijkingen zijn. Bij de sub 2e genoemde leerlingen, de Debielen, merkt de leek vrijwel niets.

De „spionage” bij het uitgaan der school, valt dus in den regel den Ouders wel mee. En... is dan het besluit daarna veelal spoedig genomen, dat het kind zal worden geplaatst, dan — we willen het nog eens herhalen — dan verandert het kind bijna wel zienderoogen in zijn voordeel. Want... nu kan het wel mee — of eigenlijk valt er niet te praten over meekunnen of niet-mee-kunnen. Hier richt de School, het Onderwijs, alles, zich op het kind en tracht met ieder van hen zoover mogelijk te komen. Hier zal de Onderwijzer zich dikwijls met ieder kind afzonderlijk bezighouden. Op de Gewone school, met haar groote volle klassen, zal dit slechts sporadisch kunnen plaats vinden. Doch hier, waar hoogstens 18 leerlingen eene klasse vormen, hier is dat mogelijk en het gebeurt ook. Daarom gevoelen de leerlingen zich hier ook zoo op hun gemak. Daar krijgt ieder een taak, die hij aan kan en ieder schiet net zoo hard op, als z'n verstandelijke vermogens het toelaten. Juist die methode van individueel onderwijs geven op deze scholen werkt zoo gunstig op de kinderen.

BEMOEDIGENDE RESULTATEN.

Ze herwinnen hun zelfvertrouwen — ze kijken weer vrolijk, ze loopen recht op, ze krijgen het besef, dat zij ook wat kunnen en dat juist hebben ze zeer noodig.

Hier worden ze ook nog aan ander werk gezet, werk voor de handen, timmeren, cartonage, etc. Ze mogen ook zelf wel werkstukken meebrengen, dingen van thuis die gerepareerd moeten worden. Dit spoort hen aan om hun uiterste best te doen, want ze zullen nu ook thuis kunnen zien wat ze al geleerd hebben. Hier werkt hoofd en hart en handen. Dat vinden ze fijn. Is 't een wonder ?

Zooals de toon de muziek maakt, zoo is het hier de Methode van onderwijs geven, die het pakkend voor deze leerlingen weet te maken.

Een jongen, die bezig is aan een krijtbakje, om bij het schoolbord te gebruiken en daarvoor een langwerpige plankje moet maken, moet getallen kunnen lezen, moet zijn duimstok kunnen gebruiken. Hij ziet zelf in dat dit moet. Nu wil hij ook. Zoo leert hij de noodzakelijkheid van cijfers kennen en van sommen maken, inzien.

De meisjes doen eenvoudig huishoudelijk werk. Ze koken, wasschen, strijken, doen boodschappen (in de school) dus leeren met geld omgaan. Ze naaien en breien, krijgen les in handwerken en weefwerk enz. Ook dit onderwijs brengt hun het besef

bij dat ze iets van cijfers moeten weten. Zoo is al het werk op deze school zooveel mogelijk toegespitst op de practijk.

De leerlingen hebben dan ook een onbegrensd vertrouwen in hun school. Ze zijn daar graag. Dit alles maakt de kinderen veel meegaander. De „Meester” is de man die hun volle vertrouwen heeft, evenzoo de „Juffrouw” bij de meisjes. Er heerscht overal een prettige geest in de klassen, een geest van saamhorigheid. Deze wordt versterkt doordat ze elkaar vaak noodig hebben en dan samen moeten werken.

Uit een en ander moge nu wel blijken, dat deze „leer- en tegelijk ook werk-scholen” door Ouders en kinderen zeer gewaardeerde Opvoedings-centra zijn. De vorming van verstand en karakter gaan hier samen en doen juist daardoor dit Onderwijs van zoo groote beteekenis zijn voor deze geestelijke misdeelde jeugd.

DE BEZINKINGS-KLASSEN VOOR DE IMBECIELEN.

In de verzorging der sub 3e genoemde kinderen, die, welke het onderwijs van de Buitengewone school niet, of slechts ten deele, kunnen volgen, willen deze scholen echter ook voorzien.

Voor hen vormen de aan zeer vele, te Rotterdam aan alle, Scholen voor B. L. O. toegevoegde Bezinkingsklasse, een zeer gelukkige oplossing. De taak, die de Ouders t.o.v. deze kinderen hebben te vervullen, wordt aanmerkelijk lichter, wanneer de school hen gedurende een belangrijk deel van den dag onder haar hoede neemt, zegt Dr. van Voorthuysen in een zijner voordrachten over: „Onderwijs en Opvoeding van jeugdige Zwakzinningen”. Hierin wijst hij o.m. op het onderwijs dat in de Bezinkingsklassen wordt gegeven. Dit bestaat uit verschillende oefeningen, van de zintuigen en van de aandacht.

Naast deze elementaire verstands-oefeningen — zoo zegt Dr. van Voorthuysen verder — is de Handenarbeid wel het belangrijkste vak. In deze klassen wordt onder handenarbeid verstaan: het bewerken van allerhande soort papier, klei en carton, het werken met kralen, raffia, pitriet en het knopen van netten. Dit werk sluit aan bij de bezigheden van huishoudelijken aard, welke door de leerlingen worden verricht, n.l. bij de nuttige handwerken der meisjes en bij het aanleeren van matten-vlechten door de jongens.

Uit den aard der zaak vindt men in een Bezinkingsklasse vaak leerlingen van zeer verschillende leeftijd. Dit geeft echter minder bezwaren, dan men zou kunnen vermoeden. In het algemeen gevoelen de oudere kinderen het volstrekt niet als iets onaangenaams, wanneer zij met veel jongere kinderen worden tezamen gebracht. Zij blijven kinderlijk verheugd, wanneer zij

slagen in een zeer eenvoudig werk, of wanneer zij wegens hunne prestaties door de onderwijzers worden geprezen.

Opmerking verdient, dat het steeds mogelijk is, dat bij verbetering van het Bevattings-vermogen, de leerlingen uit de Bezinkingsklassen overgaan naar de eerste klasse der school. Zij echter, die de Bezinkingsklasse verlaten, zijn niet geschikt te maken voor een zelfstandig bestaan in de Maatschappij. De Meisjes zullen veelal in het gezin huishoudelijke werkzaamheden moeten gaan verrichten onder leiding van de moeder, de jongens zullen in de meerderheid der gevallen slechts in een voor hen bestemde Werkinrichting aan den arbeid kunnen worden gezet.

Groot Zonne-oord te Ede

DE ZORG VOOR HET LICHAAMELIJK WELZIJN DER LEERLINGEN.

De scholen voor B. L. O. bieden den kinderen nog meer. Ook aan hun lichamelijken toestand wordt bijzondere zorg besteed. Deze extra zorg is in dubbel opzicht noodig. Immers vertoonen achterlijke kinderen vaak veel meer dan normale kinderen, verschijnselen van algeheele lichaamszwakte. Voorts zijn er tal van oorzaken, welke de lichamelijke ontwikkeling dezer kinderen in ongunstigen zin beïnvloeden, t.w. te weinig regel in de gezinnen, te laat opblijven der kinderen, onvoldoende hygiënische verzorging, onvoldoende voeding, etc.

De achterstand bestaat derhalve niet alleen op geestelijk doch tevens ook op lichamelijk gebied.

Behalve dan de extra zorg in de schoolgebouwen, voor een goede ventilatie, voor doelmatige verwarming, voor een opvoeding tot reinheid, behoort ook de uitzending der kinderen naar buiten, naar de Gezondheids-kolonie.

Te Rotterdam wordt die uitzending op schitterende wijze behartigd door de Vereeniging: „Zorg voor het Achterlijke Kind”.

Het koloniehuis, met zijn heerlijke omgeving, gelegen buiten in de heide, is voor de kinderen een waar Gezondheidsoord, voor lichaam en geest beide. De frischheid van de lucht gaat er gepaard met een warme sfeer, die iets kan vergoeden van hetgeen de kinderen, ondanks de zorgen der ouders, soms toch thuis moeten missen.

Zonder eenige overdrijving, mag dan ook de school voor Buitengewoon Lager Onderwijs de school bij uitnemendheid genoemd worden, voor deze kinderen.

Daarom zal een ieder, die het B. L. O. van naderbij leerde kennen, die nu weet wat door zoovele toegewijde krachten voor het zwakzinnige kind wordt gedaan, de overtuiging hebben ontvangen, dat de **paedagogische** beteekenis van dit onderwijs niet hoog genoeg kan worden aangeslagen.

Hier mogen enkele mededeelingen volgen omtrent de Vereeniging „Zorg voor het Achterlijke Kind” te Rotterdam. Goedgekeurd bij Kon. Besluit van 28 Maart 1914.

Het viel de in 1911 door Burgemeester en Wethouders ingestelde „Commissie ter behartiging van de belangen der leerlingen en oud-leerlingen der scholen voor Buitengewoon Lager Onderwijs” bij het bezoeken dier scholen telkens op, dat onder deze geestelijk minderwaardigen zooveel lichamelijk-zwakken voorkwamen. Zoowel met het oog op het ontvangen van vrucht-

dragend onderwijs als met het oog later met eenig succes een bescheiden plaatsje in de maatschappij te kunnen veroveren, was zij van meening, dat getracht moest worden deze kinderen door hen tijdelijk naar buiten te zenden zooveel mogelijk lichamelijk op te sterken.

De bestaande uitzendende Vereenigingen moesten — en terecht — deze kinderen uitsluiten, omdat zij een bijzondere verzorging en speciale leiding behoeften.

Een en ander was aanleiding tot de oprichting van de Vereeniging „Zorg voor het Achterlijke kind” in 1914. Ter bevordering van een nauwe samenwerking tusschen het Bestuur der nieuwe Vereeniging en genoemde Commissie werden enkele leden der Commissie in het Bestuur opgenomen.

Enkele maanden voor het uitbreken van den wereldoorlog begon deze Vereeniging haar zegenrijk werk in het belang dezer dubbel misdeelde kinderen.

Zuster Callenbach met een groepje beschermelingen voor Zonne-oord

Zooals uit de Statuten blijkt, wil de Vereeniging „Zorg voor het Achterlijke Kind” de uitzending verzorgen van alle leerlingen der scholen voor Zwakzinnigen, dus niet alleen van de Openbare, doch eveneens van de Bijzondere scholen. Het Bestuur

prijst zich gelukkig, dat dit dan ook tot heden geschiedt. De zwakke leerlingen der Openbare en Christelijke scholen worden verpleegd te Ede, die van de R.K. scholen voor Zwakzinnigen te Eersel.

Het plantje, dat aanvankelijk, tijdens den wereldoorlog, slechts een kwijnend bestaan leidde, heeft zich langzamerhand ontwikkeld tot een frisch boompje. Bedroeg het aantal kinderen aanvankelijk 10 à 12 per jaar met een totaal van 3 à 400 verpleegdagen, de laatste jaren zijn deze getallen respectievelijk 150 en 6400.

Sedert haar bestaan werden uitgezonden 1550 kinderen met totaal 63000 verpleegdagen. Hiervoor werd in totaal uitgegeven de som van ongeveer f 120.000.—, waarvan door Gemeente en Provincie samen in totaal ongeveer f 32.000.— werd bijgedragen.

Sedert 1920 steunt de Gemeente de uitzending met een subsidie, dat berekend wordt per kind en per verpleegdag. Dit subsidie bedroeg van 1920 tot 1927 in maximum f 1000.— per jaar, daarna is dit verhoogd tot f 2000.— 's jaars.

Tevens verstrekt de Vereeniging aan zwakke leerlingen op school ook melk.

Het Bestuur hoopt en vertrouwt, dat het in het belang dezer stumperds ook in de toekomst in dezelfde mate den steun der Rotterdamsche burgerij zal mogen ontvangen.

Het Bestuur bestaat thans uit :

- Mr. A. SCHADEE, Voorzitter.
- Mr. J. ROMBACH, Vice-Voorzitter.
- Mevr. BOSCH—GRAAMANS.
- Mevr. NAUTA—v. d. HOEVEN.
- Mevr. RUEB—v. d. POT.
- Mevr. v. SANDICK—DE MOL v. OTTERLOO
- Mevr. COPPENS—POSTMA.
- P. A. VAN WELSENIS, Penningmeester.
- B. v. d. STEEG.
- A. WILLEBOER, Secretaris.

B. De Noodzakelijkheid van voortgezette zorg (nazorg) voor de oud-leerlingen dezer scholen, h o e die nazorg geregeld is, wat daarvoor te Rotterdam gedaan wordt, en tot welke resultaten een en ander heeft geleid.

In 1911, toen de eerste leerlingen der in 1909 ingestelde handwerkcurssussen in het schoenmaken en boekbinden, deze zouden verlaten, werd uit nobele ingezetenen door Burgemeester en Wethouders een „Commissie ter behartiging van de belangen van leerlingen en oud-leerlingen der school voor B. L. O.” in het leven geroepen. De taak dezer Commissie (toenmaals bestaande uit de Dames E. C. Pit-Milders, A. M. Jacobson-Ebeling, J. M. v. d. Hoop-de Monchy, D. Dutilh-Bicker, H. Hudig, Chr. Rueb en de Heeren C. Immig, P. A. van Welsenis en C. v. d. Donker) zou zijn, de leerlingen bij hun intrede in de maatschappij met raad en daad bij te staan en hen bij het zoeken van een geschikte betrekking behulpzaam te zijn. Ook bezocht deze Commissie regelmatig de scholen voor Zwakzinnigen.

Het moet worden erkend, dat deze Commissie, vooral in de eerste jaren van haar bestaan, veel en nuttig werk heeft verricht, getuige het door haar in 1913 aan Burgemeester en Wethouders uitgebrachte rapport, dat niet alleen een overzicht gaf van het onderwijs, zooals het toen aan de 2 scholen voor B. L. O. werd gegeven, doch tevens van alle maatregelen, welke elders in het belang der Zwakzinnigen waren getroffen. Later, toen het aantal leerlingen sterk was toegenomen, er bestonden toen reeds 4 Openbare scholen voor B. L. O., bleek deze Commissie niet meer in staat haar taak naar behooren te vervullen. Zij werd op haar verzoek in 1928 daarvan ontslagen.

In Nederland gaat men in vele gevallen niet over een nacht ijs. Men wil gaarne eerst de kat uit den boom kijken.

Inzake de nazorg der oud-leerlingen van het B. L. O. kwam daardoor Rotterdam wel eenigszins met zich zelf in tegenspraak.

Immers met de invoering van het onderwijs aan Zwakzinnigen in 1896, stond Rotterdam aan de spits, de Commissie ter behartiging van de belangen der leerlingen en oud-leerlingen begon haar taak in 1911, daarentegen vond van Overheidswege de instelling van den Dienst der Nazorg daar eerst plaats in 1931.

Natuurlijk, dat wij in dit gedenkjahr, nu er zooveel te prijzen valt, daaraan nu maar niet te veel aandacht schenken. Wij zeggen nu: „Beter laat, dan nooit”.

Rotterdam heeft dan sedert 1931 het goede voorbeeld van vele andere gemeenten in Nederland gevolgd en heeft een Ambtenaar belast met de leiding en verzorging dezer Jongeren, als zij de school hebben verlaten.

Dan, als de schooldeuren zich voorgoed achter hen sluiten, dan toch begint voor hen „the struggle for life” de strijd om in het maatschappelijk leven een eigen plaats te veroveren en . . om die dan te behouden.

Voor al deze laatste woorden houden zoo heel veel in. De ouders weten dat wel en . . . de Ambtenaar voor de Nazorg weet het ook.

De besten onder hen zijn nu eenmaal niet zooals de anderen. Bij een patroon, al staat deze nog zoo welwillend achter hen, zijn ze toch niet als op school.

De Meester, die daar als een oudere vriend met hen wist om te gaan, dat ook kón doen, zijn ze nu kwijt.

Ze werken nu, verdienen wat, en moeten dus ook wat presteeren. Maar . . . bang, dat ze de hun opgedragen taak niet goed zullen volbrengen, zijn ze extra zenuwachtig. Wordt hun dan een opmerking gemaakt, zijn ze heelemaal de kluts kwijt.

Buiten, voor de Poort, wachten tientallen anderen die het beter kunnen, en . . . . .

Soms weet de Ambtenaar nog raad. Hij gaat dan met dien Patroon eens praten. Maar . . . als dat resultaat heeft, dan . . . „Hulde” aan dien Patroon. Het is ook wel eens anders.

Een ander geval.

We begrijpen, hoe het vooral zulk een jongen een vreugde is, als de Patroon hem zegt „maar even de fiets te nemen” om in de stad een boodschap te doen.

Buiten, uit die werkplaatsomgeving weg, waar hij meent, dat ze allen naar hem kijken, gevoelt hij zich weer een ander mensch.

Dat de tijd van zijn Patroon niet heelemaal „zijn” tijd is, gaat glad over hem heen. Dus rijdt hij wat om, want het is buiten beter dan binnen.

Of . . . d'r is „wat te doen”. Daar moet hij natuurlijk bij zijn, zet zijn fiets tegen een boom, denkt niet aan het slot, of weet daar niet mee om te gaan, en . . . straks keert hij veel te laat en zonder fiets bij zijn Patroon terug, of durft dat niet en . . blijft heelemaal maar weg.

Thuis zal hij wel vertellen, dat er geen werk meer is en hij „gedaan” kreeg.

Van den Patroon hooren de ouders veelal spoedig een heel andere lezing. De ouders zitten met het geval.

Zou de Ambtenaar misschien nog niet eens willen probeeren om bij dien Patroon een „goed woordje” te doen ?

Zoo zijn er tal van gevallen. Nu ook zoovele anderen, tot nietsdoen gedwongen buiten rondwalen, moeten zij die binnen

zijn, nog iets meer dan het volle pond kunnen geven, anders. . .

Dat valt vooral voor deze jongens niet mee. Thuis hooren ze hun klachten: „ik kan daar niets goed doen” — „ik doe meer, maar verdien minder dan die andere jongen, die hetzelfde werk doet als ik” — „ik heb er geen zin meer in” — „ik ga ander werk zoeken” enz.

Als de ouders dan nog maar gauw een seintje geven en de Ambtenaar eens met den jongen kan praten, is vaak veel gewonnen.

Komen de jongens op straat te loopen, is het heelemaal mis. Al gauw veel vrienden, en wat voor vrienden. Nu geen zakgeld, geen piraatje meer. Ze gaan soms verkeerde dingen doen en worden ze gesnapt, zijn er voor de ouders weer nieuwe zorgen.

Men weet geen raad om de boete te betalen en weer is nu al hun hoop op den Ambtenaar gevestigd.

Uit den aard der zaak, doet de Ambtenaar voor de Nazorg, die voor deze jongens en voor hunne ouders, hun raads- en vertrouwensman wil zijn, vaak weinig bemoeidigende ervaringen op.

Daartegenover staan er echter van geheel anderen aard. Beide wijzen op de noodzakelijkheid van dit werk en zullen hem telkens weer herinneren aan de bijzondere roeping welke hieraan ten grondslag ligt, n.l. aan anderer leven leiding te mogen geven.

Zóó moet hij dit werk zien, doch dan is er ook heel veel moois in. Juist zij, die door hun geestelijke minderwaardigheid zich toch al veel moeten ontzeggen, zijn er zoo bijzonder gevoelig voor als ze buiten hun ouderlijk huis iemand hebben, met wien ze vrijuit kunnen spreken.

Wat leert men dan onder hen nobele karakters kennen. Jongens, die een open oog hebben voor de moeilijke omstandigheden thuis. Wat zouden ze graag hulp bieden. Ze vinden zich groot en sterk en hebben er last van dat ze vader en moeder nog maar zoo weinig kunnen helpen.

Met leede oogen zien ze het aan, dat vader moet gaan stemmen, of moeder uit werken moet gaan. In vertrouwelijke gesprekken blijkt dan zoo vaak, hoe zij o zoo gaarne de zorgen van thuis zouden willen helpen meedragen.

Dat zijn karakters, jongens waar pit in zit, die, als ze aan den slag komen, wat het ook wezen mag en hoe veel het soms ook van hun krachten vraagt, er niet aan denken hun werk op te geven.

Zoo nu en dan komen er op het spreekuur. Ze willen even

komen vertellen, dat ze „nog” werk hebben, of dat de baas hun een goedkeuring gaf over hun werk, of — wat maar sporadisch voorkomt — dat ze „opslag” hebben gekregen.

Wordt over een en ander dan nog wat doorgepraat en eens geïnformeerd, wat ze met hun zakgeld doen, komt er wel eens uit, dat ze hun weinige zakgeld — zonder daarover te spreken — met vader deelen, door zoo nu en dan hem te verrassen met een goedkoop sigaartje of een pakje tabak — want. . . van de steun kan dat niet af.

Zoo is er meer in dit werk, dat bemoedigt en de hoop levendig houdt, dat een goed geleide Nazorg, welke gelegenheid biedt, om het contact tusschen ouders en kinderen op voor beiden gunstige wijze te beïnvloeden, ook voor de gezinnen van groote beteekenis is.

Het bleek bijzonder verleidelijk — en we hebben daar aan dan ook even toegegeven — om, sprekende over de Nazorg, reeds direct een greep te doen in de Archiefkast, waarin elke jongen op eigen nummer zijn dossier heeft.

Zoo terloops vingen de lezers dus reeds eenige klanken op uit het leven dezer jongeren, in mineur, doch ook in majeur. Dat deze laatste vooral nog maar lang in ons gehoor mogen blijven en ons aansporen, om, waar we deze geestelijk misdeelden in ons leven ook ontmoeten, hun de helpende hand te bieden.

De bedoeling echter waartoe deze Verhandeling werd geschreven, reikt nog wat verder.

Nu door het — Rotterdamsche Jubileum — eens meer dan gewoonlijk, de aandacht van velen op deze VOOR en NA-ZORG is gevestigd, moge deze Verhandeling er vooral ook toe bijdragen, dat vele belangstellenden, t.w. alle ouders en opvoeders, in dit geschrift zullen vinden een duidelijke uiteenzetting van hetgeen dit onderwijs en de voortgezette zorg aan deze jongeren vermag te geven.

Na hetgeen nu reeds werd medegedeeld, over de paedagogische beteekenis van het Buitengewoon Lager Onderwijs, zullen de lezers eveneens omtrent die voortgezette zorg nader willen worden ingelicht. Zij zullen dan vernemen, hoe ieder der oudleerlingen door dien Dienst beoordeeld en ingedeeld wordt, m.a.w. hoe de structuur van den Dienst der Nazorg is en hoe die Dienst werkt.

Ongetwijfeld zal ook voor dézen Dienst volle belangstelling zijn.

Zonder Nazorg voor deze kinderen, zou veel van hetgeen de school (Voorzorg) met zoo groote toewijding voor hen heeft gedaan, in het niet verzinken.

Worden deze jongeren, na het verlaten der school aan hun lot overgelaten, zou een groot aantal van hen ten laste der Gemeenschap komen — zou, ongeacht nog het leed voor henzelf — maatschappelijk verloren gaan, wat de Maatschappij aan hen besteedde.

Dit is een harde koude waarheid, waarmede rekening moet worden gehouden.

Pijnlijk is de ervaring, als soms na den schooltijd zoovaak weer bedorven wordt en verloren gaat, wat met zooveel liefde en zorg is opgekweekt.

Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat de onderwijzers voor de oud-leerlingen de Nazorg van groot belang achten.

Immers, wat de School hun geven kan, zal eerst dan vruchten dragen, als er ook en vooral na den schooltijd nog voor de zwakzinnigen gezorgd wordt.

Zooals gezegd, de ontslagen leerlingen — ook hunne ouders hebben een raads- en vertrouwensman noodig met wien zij alles kunnen overleggen.

Dat wil de Ambtenaar voor de Nazorg zijn.

Het aanwijzen en plaatsen in den juisten werkkring is het begin van de zorg, die de Ambtenaar — doch dit zooveel mogelijk in overleg ook met de ouders — op zich genomen heeft.

Van te voren zal hij van de onderwijzers de meest uitvoerige inlichtingen omtrent de(n) pupil reeds hebben ontvangen.

Het Schoolrapport van elken leerling geeft hem een klaar beeld van diens kunnen en kennen.

Een persoonlijk onderhoud, dat hij nu met ieder van hen heeft, gevolgd door een onderhoud met een der ouders, geeft hem een eersten indruk omtrent den weg, dien hij vermoedelijk met den pupil zal moeten gaan.

Waartoe de jongen, of het meisje, lichamelijk al of niet in staat is, zegt hem het Medisch rapport, dat hij van elken leerling ontvangt, zoodra deze de school heeft verlaten.

Nu moet hij trachten zichzelf een oordeel te vormen.

Zooals den lezers uit het hierna volgende zal blijken, is dit geen gemakkelijke taak.

Om deze oud-leerlingen, naar hun Karakter, hun Aanleg en hunne Prestaties eenigermate te leeren kennen, zal het noodig zijn ze in drie groepen (groep I, II en III) den lezers voor te stellen.

GROEP I.

Hiertoe behooren zij, wier intellectueele, moreele en fysieke vermogens van dien aard zijn, dat zij — in enkele ge-

vallen zelfs zonder hulp of steun — in staat zijn om in de Maatschappij een dusdanig loon te verdienen, dat zij zich daar zullen kunnen handhaven.

Zij zijn de Maatschappelijk Bruikbaren — naar schatting hoogstens 15 pCt.

Tot deze groep behooren de wat hooger staande Debielen, wier aandachts-concentratie, activiteit en algemeen intellect voldoende is om in een fabriek of werkplaats mechanischen of anderen arbeid te verrichten. Hun loon moge in sommige gevallen beneden het normale blijven, toch is hun inkomen voldoende, om maatschappelijk onafhankelijk te kunnen blijven.

Over hen zou eigenlijk niet veel gezegd behoeven te worden, want inderdaad vinden velen hunner zelf hun weg wel, ware het niet, dat men in nog breede kringen van ouders en verzorgers, ten opzichte van hunne arbeidsgeschiktheid nog vaak t é hooge verwachtingen koestert.

Daarom moet hier worden opgemerkt, dat al steken deze Jongeren in maatschappelijke bruikbaarheid soms ook een aanmerkelijk stuk boven hun oud-klasgenooten uit, toch velen van hen, bij de oud-leerlingen der gewone scholen, in arbeidsgeschiktheid zullen achterblijven, of komen zooveel later met hen gelijk, dat de plaats, die zij daar nu zouden kunnen bezetten, door anderen reeds ingenomen is.

M.a.w. nog te veel wordt de verkeerde gedachte en verwachting gekoesterd, dat deze Jongeren het best zouden kunnen brengen tot geschoold vakarbeider, dus in staat zijn tot de vervulling van en beroep, waar een grondige vóór-opleiding aan moet voorafgaan.

Men denke aan beroepen als: Timmerman, Meubelmaker, Modelmaker, Bankwerker, Metaaldraaier, Electricien, Monteur, Chauffeur, Instrumentmaker en dgl. Al deze beroepen vereischen een groote mate van inzicht, van vooruitzien en vooruitdenken. Daartoe nu zijn de meeste dezer Jongeren niet in staat. Wèl om er aan te beginnen, doch niet om daarin iets te bereiken.

De vraag van de ouders en verzorgers dezer Jongeren, om geschoolden vakarbeid voor hen, mocht hier niet onbeantwoord blijven.

Voor beide partijen zal dit toch de meest gelukkige oplossing blijken te zijn, dat deze Jongeren een werk vinden, dat zij ààn kunnen, waarin zij zich weten te handhaven.

Deze menschen, althans de goede Debielen onder hen, zullen in staat zijn zich een plaats te veroveren in de groep der z.g. geoefende arbeiders. Dat zijn zij, die geen speciale vooropleiding hebben genoten, doch werk verrichten, waarin door routine groote vaardigheid werd verkregen.

Kan dit worden bereikt, en velen dezer menschen maken

daarvoor een goede kans, kunnen zij zelfstandig hun kost verdienen. Moge dit resultaat dan toch wel tot groote tevredenheid stemmen.

GROEP II.

Hiertoe behooren zij, wier intellectueel, moreele en fysieke vermogens van dien aard zijn, dat eenige hulp of steun wel zeer gewenscht, vaak zelfs zeer noodig is, om hen in de Maatschappij op eene hen passende plaats te brengen.

Zij zullen dien steun aanvankelijk veelal meerdere malen noodig hebben om zich in het Maatschappelijk leven zoo goed mogelijk te kunnen handhaven. Daarom worden zij, in tegenstelling met die van Groep I, aangeduid met den naam van Maatschappelijk m i n d e r bruikbaren.

Deze groep is het talrijkst, pl.m. 70 pCt.

Zij kunnen wel allen tot de Debielen worden gerekend, doch hunne karakter-eigenschappen zijn veelal van dien aard, dat juist daardoor de Maatschappij hun minder kans biedt dan hun makkers die tot de eerste groep behooren.

En daarom zal nu juist de Na-zorg aan deze groep bijzondere aandacht moeten schenken.

Weliswaar heeft de School hen als zwakzinnigen afgeleverd, maar toch ook onder deze jongeren — evenals bij die van groep I — zullen er zijn, wier voortgaande ontwikkeling na de schooljaren nog verrassende resultaten oplevert.

Daarom meene men niet, dat men de zwakzinnigen van de school, over eenige jaren allen zonder uitzondering als zwakzinnigen in de Maatschappij terugvindt. Er is dan ook al eerder op gewezen, dat het praktisch verstand, dat in de samenleving noodig is, niet steeds gelijk blijft aan het abstract verstand, waarop de school bijna uitsluitend een beroep moet doen. Hier van zijn treffende voorbeelden.

Zoo zijn er jongens van pl.m. 18 jaar en ouder, die als zij de voor hen meest geschikte plaats hadden gevonden om met handarbeid hun brood te verdienen, als: borstelmaker, verver, matroos, loopknecht, verhuizer, havenarbeider en dgl. een loon van tien gulden en meer wisten te verdienen.

Dit wijst ons eenerzijds op dat praktisch verstand, dat na de schooljaren en met de opgedane ervaringen in het groote menschenleven, nu meer nog gelegenheid kreeg om ingeschakeld te worden — en anderzijds op het feit, dat onder de betere leerlingen van het B. L. O. zich ook nog een — zij het dan kleine — groep bevindt van z.g. zwakbegaafden, die, wat de schoolpresta-

ties betreft, tot de Debielen behooren, doch die overigens niet tot de zwakzinnigen mogen worden gerekend.

Zoomin echter de komst van een enkele zwaluw in het land ons mag doen zeggen dat de zomer zijn intrede heeft gedaan, zoo willen we er ons voor wachten om te generaliseeren en te zeggen, dat het met de plaatsing en het verdere verloop in het arbeidsleven dus nog al meevalt.

Zoo is het niet en valt in dezen tijd zeker ook niet te verwachten. Bij nadere beschouwing van dit onderwerp, nu we de vraag willen overwegen, wat, in het algemeen voor al deze jongeren, n.l. voor die van groep I en groep II tezamen, kan worden gedaan, zal dit dan ook wel blijken.

Hier betreden we dan het arbeidsterrein, waarop in Nederland reeds in tal van plaatsen, door den Ambtenaar, belast met de Na-zorg der zwakzinnigen, in ideeelen en practischen zin sociaal maatschappelijk werk gedaan wordt.

Zijn pupillen zijn nog groote kinderen, die meer nog dan anderen, heel vreemd en onwennig tegenover het leven staan.

Zij hebben vrijwel nog niets aan te bieden en toch, in vele gevallen zitten de ouders thuis al op hun weinige penningen te wachten, hopen althans, dat ze nu iets zullen gaan verdienen.

Voor den Ambtenaar is de eerste vraag, hoe krijg ik ze geplaatst. Voorzover zij daartoe in staat zijn, moet hij trachten zich daarbij te verzekeren van de volle medewerking der ouders. Deze maken zich van zijn hulp wel eens een verkeerde voorstelling. Omdat hij „Ambtenaar” is, meenen zij, dat hij het in zijn hand heeft om hun jongen een Rijks- of Gemeente-betrekking te verzekeren. W a t het is, dat hindert niet, als hij dáárbij maar een plaatsje krijgt. Want... dat is immers „vast” — en ... omdat hun jongen nu eenmaal niet zooals een ander is, of, om hem verzorgd te weten, als zij er eens niet meer zijn, zouden zij dat wel gaarne zien. We willen dit begrijpen, doch te verwerkelijken is die verwachting maar heel zelden.

De oplossing van het werk-probleem voor deze jongeren moet voornamelijk in het vrije bedrijfsleven worden gevonden. Of de Ambtenaar, en/of de ouders, daarin zullen slagen, is niet enkel afhankelijk van den ijver, welke dezen betrachten om voor den jongen naar werk uit te zien. Voor een zeer groot deel heeft de jongen daar zelf — en eigenlijk zonder zijn toedoen — aandeel in. Waar het n.l. voor deze jongens op aankomt is, om slechts enkele dingen te noemen, h o e hun voorkomen is, voornamelijk hun gelaatsuitdrukking, of zij groot en flink en nog al sterk zijn, of zij behoorlijk kunnen praten, niet verlegen zijn, geen spraakgebrek hebben, en dan ook, of zij soms eenige voorspraak hebben van een vader of oudere broer of familielid,

welke in het door hen gewenschte bedrijf reeds werkzaam zijn. Allemaal factoren, waar de raadsman een dankbaar gebruik van zal maken, doch die hij niet in zijn hand heeft.

Deze direct opvallende factoren en daarbij nog anderen, waarvan wel de voornaamste zijn, h o e het karakter is van den pupil h o e het milieu is, waaruit hij komt, bepalen voor een belangrijk deel hun kans om na de schooljaren in de Maatschappij een plaats te vinden.

En is dit gelukt, dan hangt er voor den jongen zelf weer veel van af h o e hij door den patroon op het werk wordt ontvangen, of daar veel of weinig knechts zijn, en h o e deze collega's hem al of niet tegemoet komen.

In groote bedrijven, waar tientallen anderen ook werken, ziet een jongen tegen zijn intrede in dien kring veelal heel erg op. Hij „zit" er mee, wat ze hem zullen vragen, of wat ze hem zullen zeggen, en... of hij dan een goed antwoord zal weten te geven. Soms kan die entree echter bijzonder meevallen, omdat hij gewoonweg in die menigte opgaat en men weinig of geen aandacht aan den nieuweling schenkt.

Voor ál deze jongens is echter verreweg het beste, dat ze als werkjongens in een klein bedrijf beginnen, bij een patroon, die met één, hoogstens twee knechts werkt.

Daar zijn ze spoediger aan hun nieuwe omgeving gewoon, zijn minder zenuwachtig, letten beter op en kunnen nu meer aandacht schenken aan hun werk. Gaat de eerste week dan nog al goed voorbij, blijkt de baas tevreden, dan is veelal hun vrees spoedig geweken. Dan is de kans groot, dat ze het daar wel een poos uithouden, waartoe deze jongens over het algemeen ook zelf willen meewerken.

Ze hebben zich het laatste jaar op school eigenlijk zelf al wat te groot gevoeld om nog op de schoolbanken te zitten.

Als ze dan van anderen hoorden, dat die al verdienden, van eigen verdiend geld hun piraatjes konden kopen, enz., lokte dat hun toch ook wel aan.

Weliswaar is het voor velen van hen — vooral in dezen crisistijd — niet gemakkelijk om aan den slag te komen, maar zijn deze jongens pas van school, en... om toch maar te mogen beginnen en nu ook „groot" te zijn, nog met weinig geld tevreden, dan wordt veelal voor hen nog wel wat gevonden.

Maar... een jaar of wat later, dus weer zooveel jaar ouder geworden, wanneer ze dan gaan meenen al aardig wat te presteeren, baloorig worden als zij merken iets minder te verdienen dan anderen (volwaardigen) in hetzelfde bedrijf en zij dan van thuis soms advies krijgen om maar eens opslag te vragen, of anders maar een anderen baas te zoeken... dan wordt het lastiger.

Dan vooral moet de Ambtenaar voor de Na-zorg er voor waken, met tact en geduld, zoowel ten opzichte van den jongen, als van zijn ouders, dat h ij de leiding houdt, anders... 12 ambachten en 13 ongelukken.

Geleerd echter door de ervaringen, en gedwongen door de tijdsomstandigheden, zijn ook de ouders nu wel wat voorzichtiger geworden in hunne adviezen en beslissingen, en laten velen deze gaarne aan den Ambtenaar.

Op het resultaat daarvan wijst nu de hier volgende opgave:

Matten vlechten in de Werkinrichting

Stand van de Na-zorg, betreffende de oud-leerlingen van 5 openbare scholen en 1 bijzondere school voor buitengewoon lager onderwijs op medio 1936.

Ingeschreven bij de Na-zorg:	Jongens	334
	Meisjes	118
Tewerk gesteld in diverse bedrijven:	Jongens	180
	Meisjes	118 (thuis in de huish. en in bedrijven).
Gemiddeld loon dat zij verdienden:	Jongens	f 5.09 per week.
	Meisjes	f 3.61 per week.

Uit een en ander blijkt wel, dat de Werkinrichting voor de Imbeciele oud-leerlingen, een zeer bijzondere en onmisbare plaats inneemt bij de Na-zorg.

Zoo heeft Rotterdam er nu twee, een aan den Rechter en een aan den Linker Maasoever. Ze staan nog maar alleen open voor jongens. Zoodra de geldmiddelen het toelaten zal echter stellig ook aan de imbeciele meisjes een dergelijke werkgelegenheid worden geboden.

De Werkinrichting in de Benthemstraat staat onder directie van den heer A. Willeboer, het Hoofd der nu jubileerende school aan de Kruiskade. Deze zeer verdienstelijke onderwijsman, heeft en tot den bloei van zijn school, en tot den bloei dezer Werkinrichting zeer veel bijgedragen.

Dat niemand verzuime die Werkinrichting eens te gaan zien. Het zal den heer Willeboer een vreugde zijn U daar rond te leiden. En van hetgeen daar vervaardigd wordt, zal de tentoonstelling U wel een zeer sprekend bewijs leveren.

Ten slotte nog dit. Men beschouwe, hetgeen middels de Werkinrichtingen gedaan wordt, in de eerste plaats als een middel ter bescherming, als een middel, om te voorkomen, dat deze pupillen met Politie of Justitie in aanraking komen en dan veelal in een gesticht zullen moeten worden opgenomen.

In de tweede plaats, als een middel ter tegemoetkoming aan de zorgen der ouders — en eerst in de laatste plaats, als een middel om daar een kleinigheid te verdienen.

Het moge echter hier wel vermelding vinden, dat dit zoo belangrijke werk, dat voornamelijk door giften en gaven moet worden gedragen, het zeer op prijs stelt, wanneer U van Uwe sympathie daarvoor zoudt willen blijk geven, door U als donateur of begunstiger der Stichting tot inrichten en exploiteeren dezer Werkinrichting te laten inschrijven. Op de tentoonstelling zal daartoe gelegenheid zijn. Deze Stichting werd in het leven geroepen door de Vereeniging „Zorg voor het Achterlijke Kind” — den lezers reeds bekend, vanwege haar uitzending dezer kinderen naar buiten.

Welnu, deze Vereeniging zal het evenzoo waardeeren U tot haar leden of begunstigers te mogen rekenen. Het lidmaatschap vraagt van U als minimum bedrag slechts f 1.— per jaar.

Het gironummer dezer Vereeniging is: 93219.

Enkele grepen uit de Geschiedenis van het tot stand komen der Werkinrichtingen voor Zwakzinningen aan de Benthemstraat no. 41.

Het Bestuur der Vereeniging „Zorg voor het Achterlijke Kind” verklaarde zich in zijn vergadering van December 1928 bereid een of meer Werkinrichtingen voor Zwakzinningen te exploiteeren, indien het daarbij verzekerd mocht zijn van de medewerking van de Overheid, meer speciaal het Gemeentebestuur dezer Gemeente.

Borstels maken in de Werkinrichting

Naar zijn meening toch was de behoefte hieraan aanmerkelijk grooter geworden, nadat het Gemeentebestuur in October 1924 begonnen was aan de scholen voor B. L. O. klassen te verbinden voor imbecielen.

Inmiddels had de in 1931 ingestelde Dienst voor de Na-zorg reeds contact gezocht met alle Instellingen voor Buitengewoon Lager Onderwijs hier ter stede, om gezamenlijk, met hulp van de Overheid, te geraken tot de oprichting van een of meer Centrale Werkinrichtingen voor de imbeciele oud-leerlingen van alle scholen.

Met den toenmaligen Wethouder van Onderwijs en Volksontwikkeling werden meerdere vergaderingen gehouden ter bespreking van deze aangelegenheid. Helaas vertoonden zich toen reeds de eerste teekenen van de, thans nog heerschende, crisis, die Rotterdam zoo onevenredig zwaar zou treffen. Een gevolg van een en ander was, dat er van het oprichten en exploiteeren van Werkinrichtingen voor Zwakzinnigen door de Gemeente zelf, niets kon komen.

Door de gevoerde besprekingen, was het echter nog meer duidelijk geworden, dat voor een juiste betrachtting van Na-zorg, een Werkinrichting onmogelijk langer kon worden gemist. Dit deed het Bestuur der Vereeniging „Zorg voor het Achterlijke Kind” besluiten pogingen te doen om, uitgaande van deze Vereeniging zelf, zulk een Werkinrichting te openen. En die pogingen zijn met succes bekroond.

Van alle zijden mocht het voor dit goede doel giften ontvangen, o.m. van H.M. de Koningin, van wijlen H.M. de Koningin Moeder en van wijlen Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden.

Zoo kon dan op den 7en September 1933 met 6 imbeciele jongens eindelijk een begin van uitvoering worden gegeven aan dit voor Rotterdam zoo urgente werk.

Het Bestuur der Vereeniging besloot echter dit werk op een zoo breed mogelijke basis te vestigen.

Dank zij de hartelijke samenwerking met de Zuid-Hollandsche Vereeniging „Het Groene Kruis” en de afdeling Rotterdam dier Vereeniging, de afdeling Rotterdam van de „Nederlandsche Vereeniging tot bevordering van den arbeid voor onvolwaardige arbeidskrachten” (A.V.O.) en de Vereeniging voor Christelijk Onderwijs aan zwakzinnige kinderen (school Vijverhofstraat) werd opgericht de „Stichting tot het oprichten en exploiteeren van Werkinrichtingen voor Zwakzinnigen” te Rotterdam. In het Bestuur, dat een getrouwe afspiegeling is van de samenwerkende Vereenigingen, werden gekozen de H.H. W. C. Hudig, Voorzitter, P. J. Fortanier, Penningmeester, A. Willeboer, Secretaris, Mr. K. A. Rombach, Dr. J. Ph. Elias, S. Stemerding en H. van Sleen.

Deze eerste neutrale Werkinrichting werd officieel geopend door den Edelachtbaren Heer T. L. D. Nivard, Wethouder van Onderwijs en Volksontwikkeling op 20 Januari 1934.

In deze Werkinrichting, waar thans 40 zwakzinnige jongens — van elke richting — werkzaam zijn, worden vervaardigd: alle soorten cocosmatten,* alle soorten borstelwerk en eenvoudig mandenwerk, terwijl eveneens gaatjes- en biezen-stoelzittingen daar op onberispelijke wijze worden vernieuwd.

Tot zijn groote voldoening mocht het Bestuur van vele zijden blijken ontvangen van groote tevredenheid van de afnemers dezer artikelen. Het kan den lezers dan ook de verzekering

geven, dat slechts prima artikelen de Werkinrichting verlaten.

Moge hier nu een dringend beroep gedaan worden op de Rotterdamsche Burgerij, om dit mooie werk te steunen. Uitbreiding van dit werk is zeer noodzakelijk. Er loopen helaas nog tientallen imbeciele oud-leerlingen doelloos rond. Meer Werkinrichtingen zullen moeten worden geopend. Ook voor de meisjes, oud-leerlingen, is de oprichting eener Werkinrichting dringend noodzakelijk.

Voor al op de ouders, wien zulk een lot werd bespaard, die gezegend zijn met geestelijk volwaardige kinderen, wordt bovenal een dringend beroep gedaan. Dat zij hun dankbaarheid toonen door dit maatschappelijk werk te steunen door afname der artikelen.

Bel op: no. 40889 — of na 5 uur no. 41921.

De hier gedane meer „zakelijke” mededeelingen, mochten den lezers niet worden onthouden. Men oordeele zelf.

Behalve de kosten voor het onderwijs, dat geheel voor rekening der Overheid komt, komen de zware financieele lasten voor den arbeid der Vereeniging „Zorg voor het Achterlijke Kind” en die voor de „Stichting tot het oprichten en exploiteeren van Werkinrichtingen” bijna geheel voor rekening van het Bestuur.

Voor al in dezen crisistijd drukken die lasten wel heel zwaar. Veel geld is noodig, doch hiervan moge ieder wel overtuigd zijn, dat alle gelden uitsluitend gebruikt worden — dus ook Uw FEESTGAVE, die U wellicht ter gelegenheid van dit Jubileum zult willen schenken — ten bate van het Zwakzinnige Kind.

In dit Geschrift — in al hetgeen U op de tentoonstelling zult zien van het werk dezer geestelijk misdeelde kinderen — in den arbeid der scholen en der Werkinrichting — spreekt het zwakzinnige kind U aan.

Dan zegt dat kind tot U :

„Waar aan mij en nog zoovele anderen met mij, maar weinig gaven zijn geschonken — daar moge het U, wien m e e r geschonken werd — een voorrecht en een plicht der dankbaarheid zijn — o n s te helpen met Uwen zoo zeer gewaardeerden steun”.

L. BODAN.

CHRONOLOGISCH OVERZICHT

van de voornaamste maatregelen, welke in de periode 1896—1936 te Rotterdam in het belang der zwakzinnigen werden getroffen.

a. door het Gemeentebestuur :

- 12 October 1896: Aan de school voor gewoon lager onderwijs aan de Helmersstraat, hoofd wijlen de heer D. Köhler, wordt een klasse voor zwakzinnige kinderen verbonden.
- 1 October 1898: Aan diezelfde school wordt een tweede klasse verbonden.
- 1907 1 April : De school voor g.l.o. aan de Helmersstraat wordt omgezet in een voor zwakzinnige kinderen. Hoofd wijlen de heer D. Köhler.
- 1909 Burgemeester en Wethouders besluiten tot het openen van handwerk cursussen in het schoenmaken en boekbinden, bestemd voor de oud-leerlingen der scholen voor buitengewoon lager onderwijs. (Helaas moesten deze cursussen om bezuinigingsredenen met ingang van 1 Januari 1934 worden opgeheven).
- 1910 De Gemeente maakt een begin met het verstrekken van onderwijs in het verbeteren van spraakgebreken aan zwakzinnige kinderen.
- 1911 Burgemeester en Wethouders benoemen een „Commissie tot behartiging van de belangen der leerlingen en oud-leerlingen der scholen voor zwakzinnigen”. (In 1928 werd deze Commissie op haar verzoek van haar taak ontheven).
- 1913 Opening der 2e Openbare school voor b.l.o. (Veemarkt).
- 1919 Door Burgemeester en Wethouders worden aan de toenmaals bestaande (2) openbare scholen voor b.l.o. vervolgcursussen verbonden voor de oud-leerlingen dier scholen. Ook aan de later geopende openbare scholen voor b.l.o. werden dergelijke cursussen verbonden. (Al deze cursussen werden met ingang van 1 Januari 1934 opgeheven).
- 1923 Opening van de 3e en 4e school voor b.l.o. respectievelijk Joubertstraat en Duyststraat.
- 1924 Aan de school voor b.l.o. no. 4 wordt de eerste klesse verbonden voor imbecielen.
Thans (1936) zijn aan alle openbare scholen voor b.l.o. totaal 9 klassen verbonden voor imbecielen.
- 1930 Opening van de 5e openbare school voor b.l.o. aan de Corrinxstraat.
- 1931 Benoeming van een Ambtenaar voor de Na-zorg.

b. door het particulier initiatief :

- 1914 Oprichting der Vereen. „Zorg voor het Achterlijke Kind”.
- 1933 Opening der Werkinrichting voor zwakzinnigen aan de Benthemstraat no. 14.